

Alvøen

TEMA: Tettstedene ①110

KART: ④446

ALVØEN er et av de eldste industristedene i Norge. Alt i 1620-årene ble det bygd en kruttmølle her. Selve stedet lå godt til rette for industridrift. Det er bare 100 meter fra fossen, som gav kraft til møllen, og til en god havn, hvor produktene ble skipet ut. Kruttmøllen ble drevet med vekslende hell på 1600- og 1700-tallet, men det som Alvøen ble mest kjent for, er papirproduksjonen.

I 1740-årene kjøpte brødrene HENDRICH og DIDRIK FASMER kruttmøllen i Alvøen, og siden har familien Fasmer vært nært knyttet til stedet. Dette var en slekt av rike bergensborgere som innvandret fra Bremen på 1500-tallet. Verket i Alvøen var ett av de handels- og industri-tiltak som Fasmer-familien engasjerte seg i, og utover på 1700-tallet ble eiendommen gjort større gjennom oppkjøp. Et stortilt sauehold gav gjødsel som ble benyttet i kruttproduksjonen. Kruttverket fra begynnelsen av 1600-tallet – en av Norges eldste industribedrifter – stanset for godt i 1880-årene. Da var det andre produkter som overtok det markedet.

Prospekt av Alvøen malt av Johan Christopher Johnsen, 1808.

Papirproduksjonen startet i 1797, først med håndverksmessig framstilling av klutepapir. En av de eldste industribygningene som står i dag, er det gamle «HENGRIET». Her ble klutepapiret hengt til tork i loftsetasjen. I 1850-årene ble de første papirmaskinene kjøpt inn, og klutepapirmassen ble blandet med cellulose. Det er klutepapir av høy kvalitet som har vært Alvøens viktigste vare gjennom hele 1900-tallet. I mange år var seddelpapiret til Norges Bank et av hovedproduktene. Da fabrikkdriften i Alvøen ble lagt ned i 1981, ble en lang industrihistorie avsluttet.

Et markert trekk i landskapsbildet er rekken av hvite arbeiderboliger, som utgjør kjernen i tettstedsdannelsen. Det var

Fasmer-familien som satte opp og eide disse boligene, som vel kan sies å være det fysiske uttrykket for et «paternalistisk» velferdssamfunn; industriherren sørget for arbeidernes velferd gjennom et godt boligtilbud. □

HÅKONSHELLA

HÅKONSHELLA har sterk tilknytning til vår første kristenkonge, Håkon den gode. Sagaen sier at her ble han født, som sønn av Harald Hårfagre og Tora Mosterstang. Og her døde han i 961 etter å ha fått ulivssår i slaget på Fitjar (②15). En minnestein ble reist på Håkonshella i 1921.

STIFTELSEN ALVØEN HOVEDBYGNING

Fasmer-familiens gamle residens, med den vakre parken, eies i dag av «STIFTELSEN ALVØEN HOVEDBYGNING», som er en del av Bymuseet i Bergen. Huset har en rikholdig samling av utstyr og inventar som knytter minnene til Fasmer-familiens lange tradisjoner. Vakre møbler, porselen, sølv, malerier og tekstiler viser hvor nær kjøpmannsfamiliene i Bergen var knyttet til utlandet – til Tyskland, Holland og England, ja helt til China. Museet er åpent for publikum søndager i perioden mai-september.